

1861—1886.

У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 12. АПРИЛА 1887. године

* ГОДИНА XII. *

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 13.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

Књижевно вече у народном позоришту у Београду.

(Свршетак.)

Прва тегоба лежи у мучном положају писаца; зависни готово сви од државне службе, која заузима готово цело дневно време, популуморни и душевно истрошени седају за писаћи сто. Друга тегоба — посве рђава пијаца песничких производа, не искључујући ни саму драму: књижари драмске списе готово и не примају, још се с мање успеха иначе растурују, а једино позориште у стању је да даје писцу награде осам до сто од сваке представе, што при најбољем успеху на едени осигурава писцу врло мршаву награду. Трећа је тегоба: оскудност друштва у нашој држави, које би, поред осталога, прихватило и лепу књижевност, о којој се, до душе, примају реферати и опширне критике, али сама дела искључују. Четврта је тегоба мало туѓављивије природе. Овде смо своји, пријатељи и ближи познаници; можемо говорити срдачније, а да никоме није ни из далека пребачивање, а још мање прекор. Говори се у намери поправке у будућности. Четврта је, вељим, тегоба била у заступништвима јавне речи. Наши журнали не располажући довољним одзивом публике, тешко с тога одржавајући равнотску својих издатака, не могу довољно наградити сараднике своје. С тога, и против своје боље воље и намере, принуђени су давати места у листу и таким дописницима, којих је рутина писачка довољна, остављајући њима самима да се за садржај с читаоцима и својом савешћу равнају. Последица тога доношаће оригиналној драмској књижевности пагубе. Многи су покушаји млађих драмских писаца тако оштро и безљубавно предујети и понижени, да је много млађе перо с тога устукнуло. Наши драмски писци и чланови наше позорнице, једном речју Талија, заслужује да се у штампи о њој говори с пажњом, деликатно, с изразима бираним, а слогом, који је пројман љубављу те вишег

поправља, а мање зледи. Претераности у хвали, претераности у малоуважавању не подижу, не зидају, него руше и убијају. Крајности на једној, изазвиљу крајности на другој страни; из тога се роди хаос, немир, који ускомеша духове уметника, ожалости их, и они клону. Далеко је од говорника и помисао, да је ова тегоба само производ нашег сунца; има у њој велики део, који је постао увозом. Као што много којешта примамо, без довољног разбирања, од наших суседа Немаца, тако нас је лако и ова њихова социјална радња окужила. Ову општину штампе велики народ и поднесе, али мали народ под њом, обесхрабрен, подлегне. Сви комади од наших садашњих писаца, изузимајући „Шокице“, примљени су сувише опшtro, с недовољно радости и поздрава, те писац, једва остав жив, спасао се у други који рад, који је много мање изложен тако жестоким ударцима. И тако је драмска уметност изгубила таленте, који би даљим радом, временом, стварали дела савршенија, дела велика.

Тако су Немци све своје песнике, не изузимајући ни самога Шилера, багателисали, и толике употребљиве комаде, које су годинама били душа репертоару, проглапавали просто као злочин. Писац новог позоришног дела морао је свакојако кроз шибе; шибали су га учтивије, ако се дело допало; ако ли не, били су га на смрт. Како нешто не достаје позорници или представи, одмах се потеже „жалосно стање“ а како мало на боље, одмах се писаše о узорним, о ванредним напретцима.

За то, што овако не раде Французи, зато су господари позорница у целом свету. Ту скоро нише загребачки интенданат, да у Загребу, где су немачки језик и његова култура јаки, немачки комади пропадају и само налазе одзива француске драме. Да је писао

београдски интенданат загребачкоме, и он би се исто овако похвалио. Али није ни чудо: Французи су према својим уметницима куд камо по-пушљивији, благонаклоњенији, а баш тиме много потпоприји; штеде, и храбре своје драмске писце и кад им дело не издржи суда; одликују свакога, који се бави лепом уметношћу. Тиме се њихова драма множи изобилно и позорнице света не могу да се одбране од њезине пошлаве.

Управа нашег народнога позоришта, под оваким околностима наше драмске књижевности, сматрала је за своју дужност да сама прими на се бригу обогађавања позоришног репертоара. Нашавши одзива и одобрења у министра просвете и црквених послова, одлучила је: да новчаним наградама приволи наше сиромашне писце, да се народној драми више посвећују. Данас имамо прилике да видимо прве резултате овако расписаних награда. Да овим путем добијемо годишње само један ваљан комад, за десет година већ имамо за сваки месец по један нов народни комад у репертоару: тековина, с којом, поред онога што имамо и што ћемо новим сценеријама освежити, можемо бити потпуно задовољни.

Сувишно је, али ћу се ипак дотаћи једне напомене. Поглед на задатак наше драме треба да нам је јасан и једнак. Треба на чисто да знамо: шта хоћемо од ње? Ма колико да смо разнолики по струкама науке и јавнога рада, ипак сви, који се разумевамо у нашој књизи, знамо да од наше драме, бар у данашње време, не можемо изискивати апсолутну класичност, да

одговара само највишим појетским циљевима. Било је време, кад су наши много старији претходници настојавали, да се само износе на сцену комади вишега стила. Последица беше прибегавање романтичним и еценичким комадима Бирх-Пфајферовице и Рајмунда. Старији књижевници треба да се нависну на мисао: да се њихови идеали морају мирити, бар донекле, са идеалима новога времена; а млађи драматици, који осећају тежњу к раду, треба да веџбају своју творничку моћ, те да мирно и триљиво представе себи и органички разраде и израде предмет, којега су се латили, и да га тачно доведу у сагласност са захтевима свога времена и народа. Наше највеће вароши: Београд, Ниш, Загреб, Нови Сад, дају публику најразличитију по знању и образованости; средину тех разноликих гледалаца има да задовољи сваки наш нови драматик, ако хоће да му драма доиста постане народном. Сам Београд нема довољан базис праве велике вароши; и у самом њему још дуго не ће моћи стално бити обделавана чисто класична драма. Ово имајући на уму, приступило се оцењивању дела, која су приспела на расписан стечај.

Поздрављајући навече празника великог нашег просветитеља, желимо да се под благодетном владом нашег преузвишеног господара и Краља и његовог светлог дома много година у овај дан овако састајемо и све леште и савршеније радове наших драмских писаца познамо и поздрављамо. Промисао вишега молимо, да нашем раду да свога благослава и један најмањи делићак своје животворачке сile.²

ПОЗОРИШНИ ПАМЕТАР.

15 маја, 1847. Никола Ђурковић долази у Београд с панчевачком позоришном дружином и даје представе у здању код „Јелена.“ Прва представа: „Милош Обилић или Бој на Косову.“ Појављује се после те представе прва позоришна критика, али тако опора, да је уредник „Српских Новина“, пок. Милош Поповић, није хтео штампати. Даље до краја децембра представљани су ови комади: „Варалица“, шаљива игра у три чина, „Лажа и паралажа“, шаљива игра од Ј. С. Поповића, „Пијаница“, шаљива игра преведена с немачког. Светислав и Милева, трагедија у три чина, од С. Ј. Поповића. Намет, шала у једном чину, превео Ђурковић. Два оца, шала у једном чину, превео Ђурковић. Женидба после смрти, шала у једном чину с певањем. Дон Ранудо де Колибрладос, шала у четири чина. Пријатељи, шала у једном чину. Драгутин краљ

српски, трагедија у пет чинова, од Ат. Николића. Јелва руска сиротица, мелодрама у два чина. Владислав, трагедија. Светковина Србије и Стеван Љубић или Бела IV. у Хрватској, позоришна песма и драма, од Ј. С. Поповића. Зидање Раванице, позоришна игра у три чина, с певањем, од А. Николића. Лепа Гркиња. Два наредника драма у три чина, од Ђурковића. Награђена врлина или Милан и Милица, позоришна игра, превео с немачког Василије Поповић. Сан Краљевића Марка, позоришни спев у три чина, од Ј. С. Поповића. Чаша вина или таст и зет, шаљива игра у пет чинова, посрбио Н. С. Ђурковић. Стрелци, историјска драма у четири чина. Дар благодарности, драма у четири чина, с немачког. Скитничка конфузија или Несторово покајање, шаљива игра у пет чинова, од Мојсија Живојиновића. Жртва на смрт, с немачког.

2 јула 1847. „Српске Новине“ доносе допис у корист позоришта. У допису се између осталога каже: „Морал је мета позоришту; али не теоријски, често мртав — него практични, живи морал, изведен из живота и нашем ногледу приказан, морал који не утиче само на главу него пројкмава целога човека. Глумац је овапућена лепота, идеја узора обучена у тело. Сликар,

вајар и музичар остварују своју идеју лепоте у бојама, у камену, у звуцима. Глумац приказује ту идеју самим собом, тако да је он у исти мах и мисао и драгоцен материјал за извршење мисли. Глумац уједно и ради и урађује се.“

28. децемб., 1847 Последња представа те године: „Благодарни син,“ драма у једном чину, од Василија Јовановића.

ЛИСТИЈИ.

ИЗ ПОЗОРИШНОГ СВЕТА.

* (Бригида Банти.) Славна ова певачица рођила се 1757 у Млетцима, и била је ванредно даровита. Кад је била у Бечу, замолила је Салијерија, да јој компонује једно „алилуја,“ које је рада била да пева приликом неке црквене свечаности, на коју је била позвана. Салијери јој компонује ту црквену песму и замоли је, да му је отпева пре него што пратњу музичку састави и да види да ли одговара њеном гласу. „Драги господине,“ — одговори му она, „стидим се, али морам признати, да не знам ноте; но ја имам добро памтење и од природе дар за певање, те запамтим добро све, што ми се два или три пут отпева, па онда могу да решим своју задаћу не баш без допадања.“ „Могла је слободно рећи: „С највећим допадањем,“ — примећује Салијери. Салијери отпева јој dakle „алилуја“; Бантијевој се допада и налази, да је згодно за њен глас, те га замоли, да јој још два пут отпева то исто, па онда четврти пут отпева она сама, и то са свим без погрешке; није фалила ни једну ноту, ма да је у тој песми 132 такта! Салијери се није могао доста да научи таком дару, те јој рече: „Госпођо, да нисам ту песму јуче компоновао, држао бих, да је ово сан, што сам сад чуо.“ После два дана певала је она ту композицију у цркви и усхитила све слушаоце.

* (Александар Кун) (Cooke) беше глумац, који се око 1580 године у Енглеској особито славио. Пошто се у оно доба женске ретко одавале позоришној уметности, то је Кук са Кинастоном на измене играо јунакиње и љубавнице у шекспировим комадима. Кук беше леп, ванредно леп човек, лепши од сваке женске, и Јулија, Порција и Дездемона беху му најбоље улоге. Преминуо је у Лондону 1620. године.

* (Џон Абел) беше изврстан музичар и певач (алтиста) у 17. веку у капели енглеског краља Карла II., али је морао због своје вероисповести год. 1688. Енглеску напустити. Доцније је постао „управитељ музике“ у Каслу, али пре тога, по одласку из Енглеске, путовао је по Фран-

цуској и Немачкој певајући уз гитар. Дошао је и у Варшаву. Ту зажели краљ да га чује. Абел се у свом уметничком поносу узјогуни, па не хтеде краљеву жељу испунити. Звали су га више пута у двор, али је он вазда одговорио, да не може доћи, изговарајући се, да кашље и да је промукао. Али једнога дана дођоше неколико снажних људи, зграбе промуклог певача, па га однесу у двор у неку пространу дворану. На галерији у наоколу седели су краљ и дворска госпоштина. Певача свезаје за неку паслоњачу, па га помоћу једека заједно са наслобњачом узвуку до таванице. Онда се људи удалише, али се у један мах указа ужасан призор: из споредних врата уђе у дворану грдан медвед! Краљ сад рече Абелу, да бира по својој драгој вољи: или да га пусте доле или да пева! Без другог размишљања реши се Абел да пева; и ако је истина што прича каже, никад није дивније певао. Према томе би би то неки историјски факат, који би могао послужити за употребу позоришним управитељима.

(Конрад Акерман) био је најпре позоришни управитељ и путовао је са својом дружином од 1753—65 по немачкој, а после је био врстан глумац у Хамбургу. Кадгод је имао да игра, свагда се тако задубљивао у своју улогу, да је обично целог дана њоме био одушевљен и занесен. Тако н. пр. кад је требао приказати прозницу и љутицу, свађао се са сваким; кад му је ваљало представљати суррова човека, био је доиста сурров, а кад је имао играти „Силом болесника“, тужио се по цео дан. Обично је увек о дану представе имао у једном орманчићу вина и дувана у својој соби у позоришту; али ма да је то било под кључем, ипак је сваког глумца, који би заискао, радо послужио тим „ћаконијама“. „Но кад је имао да прикаже улогу „Тврдице“, замоли га један глумац за лулу дувана. А Акерман, задубљен у своју улогу, викне на њега: „Зар ви мислите, да сам ја украо свој дуван? Купите себи дувана, кад ходете да пушите!“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

11. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

VI. ДАН ПРОСЛАВЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 12. АПРИЛА 1887.

У КОРИСТ СРПСКОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

а у дворанији позоришној

БЕСЕДА С ИГРАНКОМ

уз пријатељско суделовање: велико-кикиндског певачког друштва „Гусле“, карловачког и новосадског певачког друштва, г. Стевана Дескашева, члана хрватске опере, и г. М. Марковића, члана срп. нар. позоришне дружине.

Распоред:

1. „Вода и сузе,“ од Р. Толингера, пева мешовити збор в. кикинд. пев. др. „Гусле.“
2. „Пушу крај,“ од Маринковића, пева мушки збор певачког друштва карловачког.
3. „Туга,“ Од Хорејшека, пева мешовити збор новосадског певачког друштва.
4. „Арија“ из опере „Ајиде,“ пева г. С. Дескашев, члан хрватске опере у Загребу, прати га на гласовиру г. Фрања Петрик.
5. „Уломак из Трлајићеве песме,“ од Р. Толингера, пева мешовити збор вел. кикиндског певачког друштва „Гусле.“
6. „Лаку ноћ,“ од М. Топаловића, пева мушки збор карловачког певачког друштва.
7. „Черго моја,“ од Ђ. Јенка, пева М. Марковић, члан срп. нар. позор. дружине, уз пратњу свирачког збора петроварадинске пуковније барона Филиповића.
8. „Песма у зиму,“ од Хорејшека, пева мешовити збор српског певачког друштва новосадског.
9. „Крстоносци на мору,“ велика хорална сцена за мешовити збор, од Ф. Базена, пева мешовити збор вел. кикиндског певачког друштва „Гусле.“
10. „Ти си моја,“ од Ивана пл. Зајца, пева г. С. Дескашев, члан хрватске опере у Загребу, прати га на гласовиру г. Фрања Петрик.
11. „У бој,“ од И. пл. Зајца, певају сва певачка друштва уз пратњу свирачког збора петроварадинске пуковније барона Филиповића.
12. „Бранково коло,“ за мешовити збор од Ј. Пачуа, певају сва певачка друштва, уз пратњу музичког збора петроварадинске пуковније барона Филиповића.

Улазна цена 1 фор. од особе.

Према доброворној цели пријмају се и добровољни прилози с благодарношћу.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници о дану беседе од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне и увече на каси.

ПОЧЕТАК У 8 САХАТА У ВЕЧЕ.